

ІСТОРІЯ

УДК 94(477.87) «1920/1930»

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-3-1>

Дмитро ТРЕЙТЯК,

orcid.org/0000-0003-3909-5062

аспірант кафедри всесвітньої історії та археології

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

(Київ, Україна) stevandthree@gmail.com

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ ГРЕЦЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ В 20-30-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

У сучасній науці вивчення повсякденного зазнало конструктивних змін, завдяки новим концепціям та методам дослідження, що виокремили вивчення повсякденності в окремий напрямок історичних досліджень. У статті розкрито особливості методології дослідження повсякденного життя грецької етнічної меншини в Україні у складний період 20-30-х років ХХ століття. Проаналізовані особливості формування сучасних концепцій дослідження, які стали можливими після здобуття Україною незалежності і подоланням наслідків колишньої абсолютизації формацийного підходу та переосмислення сутності і характеру історичних процесів. Охарактеризовано сучасний стан осмислення досліджень повсякденності, які вийшли на новий рівень завдяки методологічній революції, пов'язаній із появою школи «Анналів». Розкрито особливості багаторівневого аналізу джерел та важливість полідисциплінарного підходу у сучасних дослідженнях повсякденності. Такі міждисциплінарні зв'язки стають способом наукового діалогу між різними гілками історичної науки, що дозволяє збагатити дослідження новими методами. Тісні контакти історії повсякденності з соціальними та гуманітарними науками, надають змогу для розширення методології. У статті подано характеристику міждисциплінарних методів дослідження повсякденності, які надають змогу комплексно розглядати зазначену проблематику. Подано характеристику еволюції закордонних практик дослідження повсякденності, які мали вплив на розвиток цього напрямку. Окреслено практики дослідження повсякденності як самостійного напрямку в сучасних гуманітарних дослідженнях на матеріалі вивчення повсякденності грецької етнічної меншини з огляду на новітні методики, концепції, дослідницькі практики.

Ключові слова: *повсякденне життя, методика дослідження повсякденності, грецька етнічна меншина, методологія, міждисциплінарні зв'язки.*

Dmytro TREITIAK,

orcid.org/0000-0003-3909-5062

Graduate Student at the Department of World History and Archaeology

National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine) stevandthree@gmail.com

MODERN RESEARCH CONCEPT EVERYDAY LIFE OF THE GREEK ETHNIC MINORITY IN UKRAINE IN THE 20-30S OF THE 20TH CENTURY

In modern science, the study of everyday life has undergone constructive changes, thanks to new concepts and research methods, which have separated the study of everyday life into a separate direction of historical research. The article reveals the peculiarities of the research methodology of the everyday life of the Greek ethnic minority in Ukraine in the difficult period of the 20s and 30s of the 20th century. The peculiarities of the formation of modern concepts of research, which became possible after Ukraine gained independence and overcoming the consequences of the former absolutization of the formation approach and rethinking the essence and nature of historical processes, are analyzed. The current state of the understanding of everyday life research, which reached a new level thanks to the methodological revolution associated with the emergence of the "Annals" school, is characterized. The peculiarities of multi-level analysis of sources and the importance of a multidisciplinary approach in modern studies of everyday life are revealed. Such interdisciplinary connections become a way of scientific dialogue between different branches of historical science, which allows enriching research with new methods. Close contacts of the history of everyday life with social and humanitarian sciences provide an opportunity to expand the methodology. The article presents the characteristics of interdisciplinary methods of everyday research, which make it possible to comprehensively consider the mentioned problems. The description of the evolution of foreign practices of everyday research, which had an impact on the development of this direction, is given. The practice of studying everyday life as an independent direction in modern humanitarian research is outlined on the basis of the study of everyday life of the Greek ethnic minority in view of the latest methods, concepts, and research practices.

Key words: *everyday life, methodology of everyday research, Greek ethnic minority, methodology, interdisciplinary connections.*

Постановка проблеми. Дослідження повсякденності етнічних меншин останніми роками отримало новий розвиток і почало розглядатися більш предметно, ніж це було раніше. Після здобуття незалежності Україною, протягом 1990-х років відбувалося накопичення фактажу в історіографії, а починаючи з 2000-х відбулося формування нових концепцій дослідження. Соціально-політичні зміни в українському суспільстві сприяли посиленню інтересу до вивчення історії різних етносів, що проживають на території країни, дослідження «української Еллади» стали проводитися у багатьох напрямках. Зважаючи на формування нових концепцій повсякденного життя етнічних меншин, а також на швидке зростання інтересу до вивчення повсякденного життя, є необхідність систематизувати та дати характеристику сучасним методикам елліністичних досліджень повсякденності в Україні.

Аналіз досліджень. Історія повсякденності 20-х – 30-х років ХХ століття в радянські часи майже не розроблялася, проте останніми роками переживає справжній дослідницький «ренесанс». На зміну більш загальним, що виходили у 1990-ті роки прийшли предметні дослідження, які почали ретельніше розглядати проблематику базових аспектів повсякденності та дотичних до цього питань.

Одним із засновників сучасного напрямку елліністичних досліджень в Україні стала Н.О. Терентьева. Протягом 1993 – 2009 року вона очолювала Кабінет українсько-грецьких відносин (з 2007 р. – Центр досліджень українсько-грецьких відносин Інституту історії України НАН України), на базі якого здійснювалися дослідження українсько-грецьких відносин, а також історію грецьких громад на території України. Її авторству належить ряд праць, присвячених проблематиці греків України.

Серед українських елліністів, які внесли значний внесок в історіографію варто згадати К. Балабанова, М. Араджионі, Л. Якубову.

До роботи над загальними концепціями дослідження повсякденності долучалися такі дослідники як Н. Козлова, О. Удод, Н. Пушкарева, О. Коляструк та інші. Важливим етапом в розширенні вивчення повсякденності українськими істориками стало започаткування Інститутом історії України в 2010 році серії монографій, присвячених дослідженню повсякденності. Першою працею стала колективна монографія «Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921-1928)», яка вийшла друком у 2010 році.

Профіль історичного осмислення повсякденного життя розширився за рахунок дисертаційних

досліджень І. Пономарьової, О. Рафальського, В. Філінюка, О. Обидьонову.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є актуалізація новітніх практик дослідження повсякденності з використанням сучасної міждисциплінарної методології.

Основний текст дослідження. У наш час в історичній науці відбуваються зміни, завдяки яким завершується відхід від старої концепції, коли людина розглядалася у комплексі державних процесів і змін, як суб'єкт, що не впливає на загальні процеси. Продовжується поширення пошуків нових основ у дослідженнях гуманітарних наук, у яких людський індивід стає важливою ланкою творення дійсності.

Погляд на повсякденність етноспільнот – це своєрідний перехід від аналізу абстрактних процесів до висвітлення конкретної ситуації. Він дозволяє розглянути соціальні та культурні процеси у середовищі етноменшини з позиції історичної антропології. Об'єктивне вивчення історії грецької етнічної меншини в Україні можливе лише за умови детального та критичного опрацювання всього різноманіття джерел, це дозволить неупереджено розглянути повсякденність, уникнувши стереотипів та застарілих схем відображення дійсності.

У радянські часи основну увагу в історичних дослідженнях звертали на проблематику розвитку і зміни формацій та класової боротьби. При цьому вивчення процесу життя суспільства, певних соціальних груп та народностей, замінювалося соціологічними та політико-економічними дослідженнями. Повсякденність як життя індивіда або групи людей, з їх потребами, інтересами, мисленням та світоглядом, було викреслено із розгляду (Гуревич, 1991: 24). У наш час вітчизняні дослідники повсякденності постають перед методологічним завданням подолати наслідки колишньої абсолютизації формаційного підходу та переосмислюють сутність і характер історичних процесів, приходячи до неупередженої методології, використовуючи при цьому досвід та арсенал методів європейської історіографії.

Для дослідження повсякденності важливе значення мала методологічна революція, пов'язана із діяльністю засновників школи «Анналів» М. Блока, Л. Февра, яка протистояла домінуючому до цього позитивізму. Позитивіст при роботі з джерелами не замислювався над тим, яким чином це джерело творилося і якою була світоглядна картина у творця досліджуваного джерела. Проте, система цінностей, особисті погляди автора, специфіка світосприйняття, притаманні його часу,

є важливими чинниками, які впливають на відображення автором дійсності. Засновники школи «Анналів» бачили у відображенні повсякденності елемент відтворення історичної картини, як цілісного полотна, і вважали історію повсякденності органічною складовою макроконтексту історичного пошуку. Такий підхід дозволив по новому працювати з джерелами, дослідники повсякденності за допомогою осмислення ментальності авторів та особливостей історичної доби можуть побудувати місток між минулим та сучасним і відтворити набагато більш цілісну картину дійсності. Разом з цим стала зрозумілою важливість полідисциплінарного підходу до вивчення історії повсякденності. Етнологія, соціологія, психологія, лінгвістика, культурологія та інші дисципліни доповнили дослідження повсякденності новими способами вивчення та критеріями для порівняння (Гуревич, 1991: 26). Основу міждисциплінарності складає взаємодоповнення універсальних концепцій з різних наук. Такі зв'язки стають способом наукового діалогу між різними дисциплінами, що дозволяє збагатити дослідження новими методами. Тісні контакти історії повсякденності з соціальними та гуманітарними науками, надають змогу для розширення методології, експериментів з історичним матеріалом та використання раніше недоступних зон пізнання (Лисенко, 2010: 54).

У практиці сучасних досліджень повсякденного життя, воно найчастіше розкривається як синтез елементів матеріальної та духовної культури, акцентуючи увагу також на ретельному вивченні таких елементів людської повсякденності, як господарства, житла, одягу, зайнятості та дозвілля. Вивчення повсякденного життя дає змогу показати характер та образ мислення певної групи людей або цілого народу на проміжку вибраного часу. Історія повсякдення – це симбіоз усіх сфер людського життя, поєднання історії побуту, оточуючих подій, а також історії людської психології, ментальності та особистих переживань. Основою повсякденного життя є спільна для населення колективна свідомість, суспільний менталітет, який визначає соціальні орієнтири, прагнення, цінності людей, етнічно зорієнтований світогляд. Ментальність суспільства це певна спільна величина свідомості та підсвідомості, яка являє собою джерело мислення, емоцій, реакцій, віри та почуттів. Вона визначає поведінку людей з певної соціальної групи.

Дослідники визначають повсякденне життя як відображення характеру та мислення народу у певному проміжку історичного часу та простору, сутність та зміст яких безпосередньо залежать від

факторів суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного, побутового, релігійного та морально-психологічного змісту (Якубова, 2011: 58). У різних дослідженнях науковці використовують різні напрямки та підходи до визначення повсякденності. У соціологічних дослідженнях повсякденність представлена як вихідна категорія. Це певне спрямування свідомості зорієнтоване на прийняття дійсності, як даності. Повсякденна реальність підпорядкована звичному порядку речей. При цьому практичний характер повсякденної діяльності визначає конкретність та прагматизм цілей, які ставить та яких досягає певний індивід. В історичних дослідженнях повсякденність розглядається як поєднання та взаємодія матеріального побуту з духовним та емоційним станом (Малова, 2007: 69). Особливо складним є вивчення історії у контексті суспільного релативізму, як складової частини повсякденного життя, яка мотивує вчинки людей на побутовому рівні.

Предметом вивчення історії повсякденності є людське буття у сенсі історико-культурного, політико-подійного, етнічного аспектів тощо. Не до кінця з'ясованим залишається питання про визначення історичних меж повсякденності. Частина дослідників розглядає під повсякденністю саме сферу особистого життя людей, в той час як інші включають також і аспекти трудової діяльності, таким чином виділяючи три основні аспекти повсякденності: події повсякденного життя публічні, пов'язані з взаємодією людини з навколишнім світом; події приватного життя, побут; а також емоційна сторона подій та явищ, які переживає певна людина або група людей (Пушкарева, 2014: 8).

У сучасних дослідженнях повсякденності українськими вченими поширено реалізується принцип західних науковців, згідно до якого перехідні стани, які так часто відбувалися в історії України в ХХ столітті, дають можливість одночасно поєднати і події, і статичні аспекти минулого. Така думка дещо обмежує історика, адже вивчення історії повсякденності вимагає не тільки розуміння історичного контексту досліджуваного періоду, але і сутності історичної епохи, з'ясування тих зрушень, які переносять щось нове в буденне. призму її свідомості, через виявлення індивідуального і колективного (Заболотна, 2010: 39).

Сучасна методологія історії повсякденності сформувалася завдяки міждисциплінарним контактам сучасної української та зарубіжної історичної методики з соціологією, етнологією, філософією, культурологією та іншими близькими напрямками. Дослідження повсякденності

збагатилися деякими методами з цих дисциплін, завдяки чому стали більш широкими та всеохоплюючими.

Досліджуючи повсякденність, історик розглядає явища відразу у багатьох контекстах – соціально-хронологічному, політичному, етнокультурному. Досліджуючи зміни повсякденності можна простежити як руйнується певний уклад життя і на його місці виникає зовсім нова повсякденність.

Серед німецьких дослідників останнім часом сформувався підхід, при якому повсякденність протиставляється всьому незвичному та унікальному. Німецький варіант історії повсякденності можна охарактеризувати як мікроісторію звичайних індивідів. При цьому свята, наприклад, розглядаються як дещо незвичайне, проте з часом можуть перейти у повсякденне та звичне. Трудова діяльність, навчання, гра при цьому залишаються включеними у поняття повсякденність (Пушкарева, 2014: 10). Німецький філософ Е. Гуссерль закликав сконцентруватися на дослідженні «життєвого світу» та людській буденності; а А. Шюц у якості основного об'єкту дослідження обрав сукупність людських прагнень, сумнівів, фантазій та емоційних реакцій на оточуючі події, повсякденне мислення. Їх ідеї заклали теоретичні основи історії повсякденності, а уже учні А. Шюца – П. Бергер і Т. Лукман, розробили теорію «соціального конструювання реальності», де ключовим є ланцюг: суб'єктивна реальність – інтерсуб'єктивна реальність (повсякденність) – конструювання інтерсуб'єктивної реальності (Лисенко, 2010: 13). У своїх дослідженнях вони конструювали повсякденність за допомогою об'єктивізації життя у речах, символах, у першу чергу, мові.

Як приклад контраргументації німецьким дослідникам можна згадати італійських вчених. К. Гінзбург, Д. Леві у 70-х роках розпочали видання наукової серії «Мікроісторія», де вони висували думку про те, що предметом наукового інтересу можуть бути не тільки і не стільки поширені явища, скільки унікальні та випадкові події, що трапляються у окремої людини чи групи індивідів. При цьому вони зазначали, що дослідження випадкового має важливе значення для реконструкції соціальних ідентичностей та може дати розуміння взаємозв'язку між індивідуальною раціональністю й колективною ідентичністю (Лисенко, 2010: 15).

Важливим є не плутати дослідження побуту, яким займаються етнографи, з дослідженням повсякденності, яке є самостійним новим напрямом в історичних дослідженнях. Принципова відмінність історичного дослідження повсякденності

від етнографічних досліджень є розуміння важливості подій та явищ, які оточують повсякденність та формують її. На відміну від етнографії, історія повсякденності ставить на перше місце не саме описання певного предмету, а дослідження відношення людей до нього. Дослідник повсякденного життя прагне з'ясувати вплив оточуючих подій на зміни у приватному та побутовому житті індивіда або певної досліджуваної групи людей та відтворити їх реакції на ці зміни. Центром аналізу стає життя людини з її щоденними турботами, а не виділені елементи духовної чи матеріальної культури, створені цією людиною (Заболотна, 2010: 41). Такі подробиці дозволяють зазирнути у епоху та визначити ставлення людей до оточуючих подій та співвіднести існування певної групи людей з ходом історичних подій.

Варто зазначити, що досліджуючи повсякденне життя грецької етнічної меншини, важливо концентруватися на деяких особливостях, які притаманні саме грекам та відрізняють їх від іншого населення, що проживало в той час в Україні. Дослідження повсякденності включають у себе вивчення сукупності чинників, що впливають на життя певної групи людей. Тобто, обираючи суб'єктом дослідження грецьку етнічну меншину, дослідник повинен висвітлювати не лише сукупність соціальних, політичних та економічних процесів, що відбувалися в той час, але і розкривати особливості сприйняття цих процесів саме греками та розкривати сутність змін характерних для греків моментів повсякденності під впливом зовнішніх факторів того часу. Дослідник, що вивчає повсякденність, має бути енциклопедично освіченою людиною, мати доступ до оперування різними науковими дисциплінами.

Оскільки історія повсякденності розглядається як дослідження еволюції матеріальної культури та ментальності певної групи населення, то вивчення повсякденності греків України має певні особливості. Такі зміни у матеріальному та духовному можуть відбуватися досить швидко, а можуть проходити майже непомітно (чи не відбуватися зовсім на певному проміжку часу) в залежності від сукупності багатьох факторів. Розглядаючи період 20-х – 30-х років ХХ століття можна зазначити, що вивчення історії повсякденності у цей проміжок часу є непростотою дослідницькою процедурою, оскільки етнічні меншини на території України (і зокрема грецька меншина) перебували в епіцентрі історичних подій, що докорінно змінювали базові аспекти повсякденного життя. Дослідження повсякденності грецької етнічної меншини в Україні в 20-30-ті роки

XX століття вимагає ретельного аналізу сукупності чинників, що впливали на нього, оскільки в цей період суспільство перебувало під системним тиском комуністичного режиму, який прагнув докорінно змінити не тільки політичну, економічну і соціальну сферу життя населення, але і його ментальність та світогляд. При цьому для дослідження повсякденності меншин, що проживали на території України ці роки, важливою є концепція англійського дослідника А. Тойнбі про неможливість вивчення окремої національної історії без співставленням з історіями інших держав (Журба, 2002: 8). Така методологічна установка дозволяє простежити яке місце мали греки у політиці Радянського Союзу щодо національних меншин і в «інтернаціональних» проектах, що були підпорядковані зовнішньополітичним цілям. Грецька етнічна меншина, так само як і оточуюче населення України, перебувала у глибинному конфлікті з більшовицькою владою, марно намагаючись протистояти деформації та руйнуванню уставленого ритму життя та ціннісних орієнтирів. Саме сучасна історіографія характеризується найбільш змістовними науковими дослідженнями стосовно історії грецької меншини.

В процесі дослідження історії повсякденності 1920-1930-х років важливим є не просто визначити певне джерело інформації, адже велика кількість джерел, які стосуються до тоталітарного періоду, можуть бути неточними, неповними або викривленими. Науковцю потрібно збирати максимальну кількість даних та опрацьовувати велике коло джерел задля того, щоб уникнути неточностей та максимально достовірно відтворити справжню картину дійсності. Кожен вид джерел має свої слабкі та сильні сторони, порівнюючи та досліджуючи їх, можна сподіватися, що зрештою фінальний результат буде максимально наближений до істини (Удод, 2010: 1).

Для дослідження повсякденного життя є характерним використання цілого ряду методів дослідження, які надають змогу зібрати та надати широкоплановий загальний інформації.

Вивчаючи повсякденне життя греків України першої третини XX століття, науковці мають змогу використати метод усної історії за допомогою збору інтерв'ю, розповідей небагатьох очевидців. У дослідженнях повсякденності меншин такий метод набув широкого поширення останнім часом. Корисною у дослідженні повсякденності також може стати робота з автобіографічними текстами та спогадами очевидців тих років. Роль таких джерел зростає тим більше, чим менш доступними стають збори усної історії у сучасників подій.

У відтворенні повсякденного буття допомагає також етнологія – за допомогою дослідження матеріальних та духовних елементів культури народу, можна простежити їх зміни протягом часу, які будуть відображати і перебіги у повсякденній реальності. На цьому шляху дослідники повсякденного життя стикаються з проблемою зібрати та правильно інтерпретувати, звівши до загального, велику кількість дрібних нюансів та фактів. Схожий шлях від «дрібного до великого» у своїх дослідженнях виконують дослідники соціальної історії, коли конвертують велику кількість дрібних деталей у єдину картину (Коляструк, 2011: 13).

Завдяки психологічним методам при дослідженні можна проаналізувати емоційну складову грецької культури досліджуваного періоду. При цьому дослідник отримує більш суб'єктивні знання, ніж під час звичного історичного опису. Він досліджує думки та настрої меншини, стає перекладачем емоційної мови досліджуваної громади. В цьому аспекті дослідження повсякденного життя межують з психологічними пошуками, адже вивчення механізмів щоденного буття людини необхідне для повного розуміння і її приватної діяльності, і суспільного життя в цілому. Суспільство складається не лише з окремих індивідів, воно формується на основі цілої системи загальноприйнятих стосунків між людьми, які певним чином адаптуються під життєві практики, культурні особливості та існуючу державну політику та ідеологію (Нариси повсякденного життя, 2010: 28).

Чимале значення останнім часом отримали дослідження повсякденності, що пов'язані з лінгвістикою. У вивченні повсякденності греків України такі дослідження мають особливе значення, адже для греків Приазов'я характерним є білінгвізм. Багато істориків виділяє мову як головний елемент соціалізації. Крім того, мова – засіб комунікації, передачі культурних цінностей. Дослідження мови, її еволюції та особливостей, мають важливе значення для відтворення повсякденної дійсності. Вивчення мови відкриває для дослідника великий інформативний, звичайний та ментальний пласт інформації (Коляструк, 2011: 19).

За допомогою традиційних спеціально-історичних методів дослідження історик має змогу надати характеристику багатьом явищам та подіям, з яких складається історія повсякденності. Протягом 2000-х років певною проблемою, яка загальмовувала процес впровадження дослідження історії повсякденності до гуманітарних наук, була деяка обмеженість методологічного інструментарію. При дослідженні історії повсякденності використовувалася методологія, яка

розкривала етнічні компоненти повсякденності, що залежали від територіально-географічних умов мешкання досліджуваних суб'єктів. При дослідженні матеріально-предметних, етнічних, ритуально-культових аспектів життя, а також різноманіття взаємозв'язків між людьми, слід виходити з того, що структури повсякдення доволі мінливі, проявляються в різних формах залежно від соціальних, економічних, культурних та інших факторів. Історик має задачу звести усі елементи повсякдення в єдину систему, для того щоб якомога точніше відтворити їх взаємозв'язки та взаємовплив, особливу увагу приділяючи індивідуальному рівню сприйняття тих або інших подій та реакцію на них пересічних осіб, які є об'єктами дослідження (Заболотна, 2010: 41).

За допомогою історико-порівняльного методу сучасні дослідники мають змогу співставити різні періоди життя досліджуваної меншини, визначити відмінності що відбувалися протягом коротких періодів і слугували індикаторами погіршення або покращення певних аспектів повсякденності та порівняти світоглядні зміни у середовищі греків України, які відбувалися під впливом навколишніх чинників.

Використання проблемно-хронологічного методу дозволяє виокремлювати у дослідженні певні проміжки, на яких відбувалися особливо відчутні зміни у повсякденності, а також простежувати зміни, що відбувалися у змісті та формах вираження повсякденного життя на певних етапах історії під час запровадження та становлення більшовицького режиму. При дослідженні грецької етнічної меншини в Україні в 20-30-ті роки

XX століття, цей метод є особливо важливим, оскільки в даний період одночасно відбувався ряд процесів, які мали серйозний вплив на повсякденність греків та докорінно змінювали багато установлених роками речей, не тільки матеріальних але і світоглядно-ціннісних.

Висновки. Таким чином концепція дослідження історії повсякденності грецької етнічної спільноти в Україні в 20-30-ті роки XX століття на сьогодні значно доповнилася новітніми методиками та міждисциплінарними пошуками. Після отримання Україною незалежності, протягом 90-х років у вітчизняній історіографії відбувалося накопичення фактажу у напрямку вивчення повсякденності етноменшин України. Надалі дослідження повсякденності отримали новий розвиток, вони були доповнені сучасними закордонними практиками, що дало змогу по новому поглянути на вивчення повсякденності, як окремої гуманітарної дисципліни.

В дослідженнях повсякденності, які проводяться у наш час, використовуються не тільки методи мікроісторії, але і методичний інструментарій макроісторії, для того щоб у повній мірі розкрити та відтворити ключові аспекти життєдіяльності досліджуваної групи людей, надати характеристику їх вчинкам, сприйняттю оточуючої дійсності. Дослідження повсякденного життя грецької етнічної меншини на території України потребує ретельного використання найрізноманітніших міждисциплінарних методів, які допомагають розглянути проблематику повсякденності всебічно, та максимально точно розкрити історичні особливості, притаманні саме грекам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верменич Я. В. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. 482 с.
2. Гуревич А.Я. О кризисе современной исторической науки. *Вопросы истории*. М., 1991, № 2-3. С. 21-35.
3. Журба М.А. Етнонаціональні та міжнаціональні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20-30-рр. XX ст.). К., Науковий світ. 2002. 498 с.
4. Заболотна Т. Історія повсякденності – «панацея від усіх хвороб» чи пастка для історика? *Історія повсякденності: теорія та практика. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, 14-15 травня 2010 р.* Переяслав-Хмельницький, 2010. С. 38-44.
5. Козлова Н. Социология повседневности: переоценка ценностей. *Общественные науки и современность*, 1992. № 3. С. 47-56.
6. Коляструк О.А. Методологія історії повсякдення. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*, 2011. № 982. Вип. 44. С. 8-21.
7. Котляр Ю. В. Селянство Півдня України: доба нової економічної політики (1921 – 1929 рр.). Одеса: ТОВ ВІД, 2004. 354 с.
8. Леснича П. Поняття «повсякденність» у пострадянській історіографії. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*, 2015. №5. С. 152-157.
9. Лисенко О. Історія повсякденності як галузь наукового знання. (Повсякденна історія війни: методологічні нотатки). *Історія повсякденності: теорія та практика. Матеріали Всеукраїнської наук. конф., 14-15 травня 2010 р.* Переяслав-Хмельницький, 2010. с. 11-19.
10. Малова Е.Ю. Повседневность: сущность и предмет изучения в гуманитарных науках. *Современные наукоемкие технологии*, 2007. № 7. С. 68-71.

11. Милешина Н. А., Меркушин А. В. История повседневности как научное направление. *Исторические, фило-софские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение: вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2015. № 11(3). С. 103-105.
12. Нагайко Т. Історія повсякденності: погляд на проблему. *Історія повсякденності: теорія та практика. Матеріали Всеукраїнської наук. конф., 14-15 травня 2010 р. Переяслав-Хмельницький, 2010*. С. 43-47.
13. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921-1928 рр.). Колективна монографія в 2-х частинах. Ч. 1. К., 2010.
14. Орищина М., Рибалко Л. Історія і ЗМІ: хто творить комунікативний код культури? *День*. № 130-131. 28-29 липня 2017. С. 14-15.
15. Пушкарєва Н.Л. «История повседневности» и «история частной жизни»: содержание и соотношение поня-тий. *Социальная история*, 2004. С. 93-113.
16. Пушкарєва Н.Л., Любичанковський С.В. Понимание истории повседневности в современном историческом исследовании: от Школы Анналов к российской философской школе. *Вестник Лен. гос. ун. им. А. С. Пушкина*, 2014. С. 7-21.
17. Удод О. Історія повсякденності як методологічна проблема. <http://history.sumy.ua/theoryofhistory/226>.
18. Якубова Л.Д. Повсякденне життя етнічних меншин радянської України у міжвоєнну добу. К.,: Інститут історії України, 2011. 339 с.

REFERENCES

1. Vermenych Ya. V. Pivdenna Ukraina na tsyvilizatsiinomu pohranychchi [Southern Ukraine on the frontier of civilization]. K.: Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2015. 482 p. [in Ukrainian].
2. Gurevich A. Ya. O krizise sovremennoy istoricheskoy nauki [About the crisis of modern historical science.]. Questions of history. M., 1991, № 2-3. P. 21-35. [in Russian].
3. Zhurba M.A. Etnonatsionalni ta mizhnatsionalni aspekty diialnosti hromadskykh obiednan ukrainskoho sela (20-30-rr. XX st.) [Ethno-national and international aspects of the activity of public associations of the Ukrainian village (20-30-ss of the XX)]. K., Scientific world. 2002. 498 p. [in Ukrainian].
4. Zabolotna T. Istoriia povsiakdennosti – «panatseia vid usikh khvorob» chy pastka dlia istoryka? [The history of everyday life - a «panacea for all diseases» or a trap for the historian?]. History of everyday life: theory and practice. Materials of the All-Ukrainian Scientific Conference, May 14-15, 2010. Pereyaslav-Khmelnytskyi, 2010. P. 38-44. [in Ukrainian].
5. Kozlova N. Sotsiologiya povsednevnosti: pereotsenka tsennostey [Sociology of everyday life: reassessment of values]. Social Sciences and Modernity, 1992. №. 3. P. 47-56. [in Russian].
6. Koliastruk O.A. Metodolohiia istorii povsiakdenntia [The methodology of history of everyday.]. Bulletin of Kharkiv National University named V.N. Karazin, 2011. №. 982. Vol. 44. P. 8-21. [in Ukrainian].
7. Kotliar Yu. V. Selianstvo Pivdnia Ukrainy: doba novoi ekonomichnoi polityky (1921-1929 rr.) [The Peasants of the South of Ukraine: The Age of New Economic Policy (1921-1929)]. Odesa, 2004. 354 p. [in Ukrainian].
8. Lesnycha P. Poniattia «povsiakdenntist» u postradianskii istoriohrafii [The concept of "everyday" in post-Soviet historiography]. Scientific bulletin of East European Nat. Univ. L. Ukrainka, 2015. № 5. P. 152-157. [in Ukrainian].
9. Lysenko O. Istoriia povsiakdenntosti yak haluz naukovooho znannia. (Povsiakdennta istoriia viiny: metodolohichni notatky) [The history of everyday life as a field of scientific knowledge. (Everyday history of war: methodological notes)] History of everyday life: theory and practice. Materials of All-Ukrainian Sc. conference, May 14-15, 2010. Pereyaslav-Khmelnytskyi, 2010. P. 11-19. [in Ukrainian].
10. Malova E. Yu. Povsednevntost: suschnost i predmet izucheniya v gumanitarnyih naukah [Everyday life: the essence and subject of study in the humanities]. Modern science-intensive technologies, 2007. № 7. P. 68-71. [in Russian].
11. Mileshina N. A., Merkushin A. V. Istoriya povsednevntosti kak nauchnoe napravlenie [The history of everyday life as a scientific direction]. Historical, philosophical, political and legal sciences: questions of theory and practice. Tambov: Gramota, 2015. № 11(3). С. 103-105. [in Russian].
12. Nahaiko T. Istoriia povsiakdenntosti: pohliad na problemu [The history of everyday life: a view of the problem]. History of everyday life: theory and practice. Materials of All-Ukrainian Sc. conference, May 14-15, 2010. Pereyaslav-Khmelnytskyi, 2010. P. 43-47. [in Ukrainian].
13. Narysy povsiakdenntooho zhyttia radianskoi Ukrainy v dobu nepu (1921-1928 rr.) [Essays of daily life in Soviet Ukraine during the NEP era (1921-1928)]. Collective monograph in 2 parts. Part 1. K., 2010. [in Ukrainian].
14. Oryshchyna M., Rybalko L. Istoriia I ZMI: khto tvoryt komunikatyvnyi kod kultury? [History and mass media: who creates the communicative code of culture?] Day, № 130-131. July 28-29, 2017. P. 14-15. [in Ukrainian].
15. Pushkareva N. L. «Istoriya povsednevntosti» i «istoriya chastnoy zhizni»: sodержanie i sootnoshenie ponyatyi [«History of everyday life» and «history of private life»: the content and correlation of concepts]. Social History, 2004, P. 93-113. [in Russian].
16. Pushkareva N. L., Lyubichankovskiy S. V. Ponimanie istorii povsednevntosti v sovremennom istoricheskom issledovanii: ot Shkoly Annalov k rossiyskoy filosofskoy shkole [Understanding the History of Everyday Life in Modern Historical Research: From the Annales School to the Russian Philosophical School]. Journal of Len. state univ., 2014. P. 7-21. [in Russian].
17. Udod O. Istoriia povsiakdenntosti yak metodolohichna problema [The history of everyday life as a methodological problem]. [http:// history.sumy.ua/theoryofhistory/226](http://history.sumy.ua/theoryofhistory/226). [in Ukrainian].
18. Yakubova L.D. Povsiakdenntooho zhyttia etnichnykh menshyn radianskoi Ukrainy u mizhvoienntu dobu [Everyday life of ethnic minorities in Soviet Ukraine in the interwar period]. K.: Institute of the History of Ukraine, 2011. 339 p. [in Ukrainian].